

**T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
TÜRKİYE KÜLTÜR PORTALI PROJESİ**

**MÜZİK
ANADOLU’NUN ETKİLEŞİM İÇİNDE OLDUĞU
COĞRAFYALARDA TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE
MÜZİK KÜLTÜRLERİ**

Ünüşan KULOĞLU

**EKİM - 2009
ANKARA**

3. Anadolu'nun Etkileşim İçinde Olduğu Coğrafyalarda Tarihsel Süreç İçinde Müzik Kültürleri

Anahtar Kelimeler: Geleneksel Türk Sanat Müziği, Osmanlı İmparatorluğu, Bizans, Muzıka-i Humayun, Tanburi Cemil Bey.

Türkler, tarihsel süreç içerisinde müzik kültürlerini oluşturlarken Çin, Moğol ve Hint müzikleriyle, Batı Asya'da Fars müzik kültürlerinden etkilenmişlerdir. Bu etkileşimin katmanlarına İslam dini ile beraber etkileşime girdikleri Arap ve Farslarla birlikte birtakım yeni müzik türleri meydana getirmişlerdir. Gözden kaçırılmaması gereken bir önemli faktör de Türklerin yüzyıllardan buyana farklı kültürlerle yaşayıp kaynaşmış oldukları gerçeğidir. Türk müzik kültürü, Orta Asya, Eski Anadolu, Akdeniz ve Ege, İslam, Osmanlı ve son olarak Batı kültürü olmak üzere beş damardan beslenerek günümüze gelmiştir. Hun İmparatorluğu zamanında Çinlilerle ilişkilerin arttığı görülmektedir. Hotan, Kuça, ve Turfan gibi ticaret merkezlerinden yayılan müzik akımları Çin'i çok etkilemiş, özellikle Kuzey Çin'de Batı Türkistan müziği etkisini arttırmıştır. Hunlar sayesinde Orta Asya'da görülen ve Osmanlı İmparatorluğu dönemine kadar intikal eden önemli bir gelenek de, ileride Mehter'e dönüşecek olan tuğ takımının kurulmasıdır. Türk hükümdarlarının egemenlik ve güç sembolü olarak davul ve sancağı kullanma töresi bu dönemden Osmanlı'ya uzanmış, Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda Selçuklu Sultanı Gıyaseddin Keyhüsrev, Osman Gazi'ye bir tuğ ile bir davul göndermiştir. Bu gelenek, Osmanlı döneminde mehter müziğinin doğuşuyla sonuçlanmıştır. İslam dininin 10. yy.dan itibaren Türkler tarafından kabul edilmesiyle, bilim ve sanat alanlarında inanılmaz bir gelişim sürecine girilmiştir. İran, Arap, Mısır gibi çeşitli toplumlarla da iletişime geçmeye başlayan Türk müzik kültürü boyut kazanmaya başlamıştır. Orta Asya'dan gelerek 1071 Malazgirt Savaşı ile Anadolu'ya yerleşen Türkler, burayı yurt edinerek topraklarını genişletmişler ve burada yaşayan farklı kültürler ile İslam kültürünü harmanlayarak yeni bir medeniyet oluşturma yoluna gitmişlerdir. Anadolu'ya ayak basmasıyla artık Ortadoğu, Akdeniz ve Kuzey Afrika ile iletişime geçmeye başlayan Türkler, bu coğrafyanın kültürel renkleriyle de kaynaşmaya başlamıştır. Özellikle 14. yy. da gelişmişliğinin zirvesini yaşayan Orta Doğu müzik kültürünün etkilerini Osmanlı döneminde yazılmış ilk Türkçe müzik kitaplarında görmekteyiz. Anadolu topraklarında müzik kültürünün oluşmasında özellikle Osmanlı döneminin katkıları çok büyük bir öneme sahiptir. Türkler yukarıda da belirtildiği gibi her dönemde kozmopolit bir nüfus yapısına sahip olmuşlar ve bu sayede özgün kültürel renklerini oluşturma noktasında kaynak sıkıntısı çekmemişlerdir. Osmanlı İmparatorluğu da bu sözü geçen çok kültürlü, çok dilli ve hemen her ırktan vatandaşının bulunduğu bir mozaik görünümünde olmuştur. Özellikle 15. yy.da dönemin padişahlarının da himayesiyle ilim ve sanat hayatında çok parlak bir dönem yaşanmış ve çok sayıda eser üretilmiştir. Bu dönemden itibaren yazılan müzik yazmalarında Geleneksel Türk Sanat Müziği'nin çok kültürlü yapısının izleri görülebilir. Özellikle bu yeni eserlerin yazılmasında kuramcı Abdülkadir Meragi'nin üstünde önemle durmak gerekmektedir. Meragi'nin eserleri, Osmanlı ülkesinde yazılan müzik nazariyatı kitaplarının temel kaynağı olmuş, 15. yüzyıldan itibaren yazılan pek çok kitapta etkisi görülmüştür. Osmanlı

İmparatorluğu'nun çok uluslu yapısının etkilerini Geleneksel Türk Sanat Müziği terminolojisinde de görmek mümkündür. Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonra Arap ve Farslarla yakınlaşarak dillerinden etkilenmişlerdir ve sonuç olarak birçok Arapça ve Farsça kelime bugün de Geleneksel Türk Sanat Müziği terminolojisinde kullanılmaktadır. Osmanlı dönemi Müziği'nin merkezi olan İstanbul'un Türk müziği tarihi içerisindeki yeri de çok önemlidir. Devrin bütün önemli sanat insanlarının bir çeşit buluşma noktası olan İstanbul'da sadece Türk Müziği'nin örnekleri değil aynı zamanda Bizans müziği diye de anılan ortodoks kilise müziği de burada filizlenmiştir. İstanbul bu çok uluslu İmparatorluğun farklı renklerini bir arada görmek açısından mükemmel bir şehir konumunda olmuştur. Şehirde yaşamış eserler vermiş ve müziğimizin tarihinde bugün hala isimleri yaşayan, gayrimüslim müzisyenlerden Lavtacı Andon'u, Bimen Şen'i, Tanburi İzak Bey'i, Tanburi ve Neyzen Oskiyan'ı saymak mümkündür. Ayrıca Ali Ufki, Dimitrie Cantemir (Kantemiroğlu), Hampartsum Limonciyan (kendisi Hampartsum notasyonunu bulmuştur) gibi bu geleneğe önemli katkılar sağlayan gayrimüslim müzisyenler 17. , 18. , 19. yüzyıl repertuarlarını notaya alarak kaybolmaktan kurtarmışlardır. Sanayi devrimi, aydınlanma, hümanizma, Rönesans, reform gibi devrimsel dönemler yaşayan batı kültür dünyasından da etkilenmiş olan Osmanlı'da 18. yüzyıldan sonra padişahların birçoğu Batı müziğini dinleyip himaye etmişler ve opera, bale gibi batı gösteri sanatları ile keman, viyolonsel, piyano gibi batı çalgıları Osmanlı ülkesine girmeye başlamış, Müzika-i Humayun'un kurulmasıyla önce Donizetti Paşa'nın ve ardından göreve gelen Guatelli Paşa'nın öğretileri ile batı formları ile Geleneksel Müzik formlarının etkileştiği marşlar bestelenmiştir. Ayrıca Hammamizade İsmail Dede Efendi(1777- 1845), Tanburi Cemil Bey (1871-1916), Refik Talat Alpman (1894-1947), Şerif Muhiddin Targan (1892- 1962), Münir Nurettin Selçuk (1900-1981), Reşat Aysu (1910-1999) gibi önemli isimler, içerisinde Batı müziği etkileri bulunduran eserler bestelemişlerdir. Akorlar, arpejler, kromatik pasajlar, çift sesli ezgiler Geleneksel Türk Sanat Müziği'nin melodilerine girmiş, bu etki çalgı müziğinde daha belirgin bir şekilde kendini göstererek gelişimini günümüze değin sürdürmüştür.

Biçim (Format):

Foto 1: Hamparsun notası.jpg.

Foto 2: Safiyüddin Kitab'ul Edvar alfabe nota cetveli.jpg

Kaynak (Source):

Yrd. Doç. Dr. N. Oya Levendođlu “Tarih İçinde Geleneksel Türk Sanat Müziği Ve Diđer Kültürlerle Etkileřimleri” Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bölümü Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 19 s. 253–262, 2005/2

B. Aksoy, “Orta Doğu Klasik Musikisinin Bir Merkezi: İşstanbul”, Osmanlı, c. 10, Yeni Türkiye Yayınları, 1999 Ankara.

M. Bardakçı, 1986, “Maragalı Abdülkadir”, Pan Yayıncılık, İşstanbul.

Haklar (Rights): (Telif ve kullanım hakları ile ilgili bilgiler.)		
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca hazırlanan tüm içeriğin her türlü ortamda umuma arz yetkisi sınırsız süreyle Kültür Turizm Bakanlığına devredilmiştir. Bakanlık sonraki zamanlarda hazırlanan içerikle ilgili düzeltme, ekleme, silme veya yayından kaldırma hakkına sahiptir.		
Kaynağı Hazırlayan	Konu Editörü	Proje Yöneticisi
nřan KULOĞLU	Prof. Dr. Binnur EKBER	Prof. Dr. Hale KNĐEN